

**แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธสังกัดโรงเรียนสามัญเอกชน
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดเชียงใหม่***
**GUIDELINES FOR THE ADMINISTRATION OF BUDDHIST SCHOOLS UNDER THE OFFICE
OF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION (OPEC) CHIANG MAI PROVINCE**

อัมพร ผ่านทอง*, ธนัช มหาสินทรัพย์, สายฝน แสนใจพรหม

Aumporn Panthong*, Tanat Mahasinsap, Saiphon Sanjaiprom

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: iamteacherta@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนาและตรวจสอบแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์สามประการ:

1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธที่โรงเรียนสามัญเอกชนในเชียงใหม่เผชิญ ซึ่งครอบคลุมด้านระบบบุคลากร เวลา สื่อ แรงจูงใจ สภาพแวดล้อม การอบรม และความร่วมมือชุมชน 2) สำรวจวิธีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศจากโรงเรียนต้นแบบที่บูรณาการหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ (POLC) กับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และทักษะชีวิต และ 3) พัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธที่สร้างขึ้น งานวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสาน 3 ระยะ: ระยะที่ 1 เป็นเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 80 คน (จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น 107 คน) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ระยะที่ 2 เป็นเชิงคุณภาพจาก 105 คน และกลุ่มเป้าหมาย 6 คน จากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และระยะที่ 3 เป็นการพัฒนาและตรวจสอบแนวทางจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านที่เลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาหรือสถานศึกษาวิสุทธิพุทธไม่น้อยกว่า 5 ปี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประสบปัญหาหลายด้านตามที่ระบุไว้ ส่วนโรงเรียนที่เป็นเลิศสามารถบูรณาการหลักการบริหารและธรรมะได้จริง ส่งผลดีต่อผู้เรียนอย่างชัดเจน และ แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธที่พัฒนาขึ้นมี 5 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ การจัดวิสุทธิพุทธสู่การเรียนรู้ กิจกรรมเพื่อพัฒนา การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะ และการก่อกุศลสัมพันธ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธและชุมชน ซึ่งแนวทางเหล่านี้ได้รับการยืนยันว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้สูง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสมัยใหม่, วิสุทธิพุทธ, โรงเรียนสามัญเอกชน

Abstract

This research aims to develop and validate guidelines for Buddhist Way of Education (BWE) management with three objectives: 1) To study BWE management problems faced by private general schools in Chiang Mai, encompassing aspects like unclear systems, limited personnel/time/media/motivation, unsupportive environments, lack of training, and weak community collaboration; 2) To explore excellent management practices from model schools that effectively integrate modern management principles (POLC) with Buddhist teachings, leading to students' comprehensive development in academics, morals, ethics, responsibility, and life skills; and 3) To develop and validate the suitability and feasibility of the formulated BWE management guidelines. This mixed-methods study comprised three phases: Phase 1 involved quantitative research with 80 stratified-randomly selected participants from 107, analyzed using descriptive statistics; Phase 2 utilized qualitative research with 105 participants and 6 target individuals from schools with best practices (through interviews and observations); and Phase 3 involved developing and validating guidelines with 5 purposively selected experts, each with over 5 years of relevant experience in educational or BWE management. Findings revealed that schools faced various problems as identified, while excellent schools successfully integrated management principles and Dharma, positively impacting students. The developed BWE management guidelines encompass 5 key areas: BWE school administration, integrating Buddhist ways into learning, developmental activities, personnel and character development, and fostering school-community relations. These guidelines were confirmed to be highly suitable and feasible.

Keywords: Modern Management, Buddhist Way, Private General Schools

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับสังคมไทยมายาวนานกว่า 2,300 ปี โดยเป็นรากฐานสำคัญในการวางรากฐานด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ของไทยมาจนถึงปัจจุบัน การส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ดำเนินผ่านสถาบันหลัก 3 แห่ง ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงและแพร่หลายไปทั่วโลกในฐานะศาสนาแห่งสันติภาพที่นำพาผู้ปฏิบัติเข้าถึงความสงบทางจิตใจอย่างแท้จริง ซึ่งการจัดการศึกษาในประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสถานศึกษาวิถีสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศนั้น บทบาททางการศึกษาที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการสอนศีลธรรมในโรงเรียน การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงมิได้มุ่งเน้นเพียงความรู้ทางวิชาการ

แต่ครอบคลุมถึงทักษะชีวิตและคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน “โรงเรียนวิถีพุทธ” ซึ่งให้ความหมายว่าเป็นโรงเรียนปกติที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา โครงการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ซึมซับด้วยพุทธวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาและประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ ภายใต้แนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (พระราชรัตนมงคล, 2562) ซึ่งการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธเป็นการส่งเสริมความรู้และคุณธรรมผ่านวิธีการสอนและเทคนิคที่ทันสมัย รวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มที่ (พระครูอุดม จารุวรรณ (คำไล จารุวิโส), 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชน แต่จากการศึกษาของ เปรมจิต จารย์ตำรา และคณะ กลับพบว่า จำนวนโรงเรียนวิถีพุทธมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปี พ.ศ. 2549 ที่มีจำนวนสูงถึง 20,475 โรงเรียน ลดลงเหลือเพียง 12 โรงเรียนในปี พ.ศ. 2563 การลดลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่โรงเรียนวิถีพุทธยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทการศึกษาได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในประเด็นของการบริหารจัดการที่เน้นผลสัมฤทธิ์มากกว่ากระบวนการ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและวิธีการสอนแบบวิถีพุทธ การขาดการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงความท้าทายในการบูรณาการหลักพุทธธรรมให้เข้ากับหลักสูตรแกนกลางและกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในโรงเรียนสามัญเอกชนที่มีความหลากหลายของผู้เรียนทั้งเชื้อชาติและศาสนา นอกจากนี้ ข้อจำกัดในการเข้าร่วมโครงการที่เน้นศาสนาพุทธเป็นหลักยังอาจทำให้โรงเรียนที่มีนักเรียนต่างศาสนารู้สึกไม่สะดวกหรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการขยายผลและธำรงรักษาแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมของประเทศ (เปรมจิต จารย์ตำรา และคณะ, 2563)

สำหรับโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด (ธนัท ธนะเดชะสนธิ และคณะ, 2564) การหาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย (จงดี เพชรสังคุณ และคณะ, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำกระบวนการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” (Planning, Organizing, Leading, Controlling) มาใช้ซึ่ง ปกรณ์รัตน์ สุวรรณภาศรี และคณะ ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้กระบวนการนี้ในการบริหารการเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนแนวทางจากครูเป็นศูนย์กลางไปสู่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนรู้ การฝึกทักษะ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในภาพรวม (ปกรณ์รัตน์ สุวรรณภาศรี และคณะ, 2566) นอกจากนี้ ยังได้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพิ่มขวัญกำลังใจและความพึงพอใจของบุคลากร ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายและปรับตัวได้ดีขึ้นในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (ธนัทธกร แสงจันทร์ และคณะ, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมของสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาและการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งด้านกายและใจของผู้เรียน โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมและเสริมสร้างคุณธรรมในเยาวชนให้สามารถเผชิญกับความท้าทายในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจะมีความสำคัญ แต่จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมกลับลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาของสังคมไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการในศตวรรษที่ 21 ในมิติของการบริหารจัดการ โรงเรียนโดยเฉพาะในภาคเอกชนได้นำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทำให้การบริหารงานทั้งในด้านวิชาการและจริยธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวทางของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในปัจจุบัน เพื่อทบทวนและสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน เพื่อให้การศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปอย่างรอบด้าน สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธที่มีผลเป็นเลิศจากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อนำมาใช้เป็นต้นแบบและแนวทางในการพัฒนา
3. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้แนวทางที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 107 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 80 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือและการหาคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และคำถามปลายเปิด การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิด 2) ร่างแบบสอบถาม 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าเหมาะสม และ 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.96 ซึ่งสูงกว่า 0.70 ถือว่ามีความน่าเชื่อถือสูง การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อขออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างและเก็บคืนด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 2 การศึกษาวิธีการบริหารจัดการการศึกษาวិถีพุทธที่มีผลเป็นเลิศ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนสามัญเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ กลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนที่มีผลเป็นเลิศ จำนวน 6 แห่ง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติที่ดีของแต่ละโรงเรียน จำนวน 6 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ได้รับรางวัลสถานศึกษาวิถีพุทธชั้นนำ หรือมีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย 1) ศึกษาแนวคิดหลักการบริหารจัดการ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อสร้างกรอบคำถามสัมภาษณ์และรายการสังเกต 2) ร่างเครื่องมือ และ 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษา ผลการตรวจสอบค่า IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้ค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ หลังจากปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ถือว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่ง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเข้าเยี่ยมชมโรงเรียนที่มีผลเป็นเลิศ สัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง และสังเกตกิจกรรมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดความ (Transcription) จัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) และสรุปแบบพรรณนา เพื่อค้นหาสาระสำคัญและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

ระยะที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) มีประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติตามที่ระบุในบทความ (เป็นผู้บริหารสถานศึกษา/นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาวิถีพุทธ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดย 1) นำข้อมูลจากระยะที่ 1 และ 2 มาสังเคราะห์เป็นร่างแนวทางการบริหารจัดการฯ 2) ร่างแบบประเมิน และ 3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและค่า IOC โดยได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่าเหมาะสมและการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยนำร่างแนวทางพร้อมแบบประเมินไปนำเสนอและขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้แล้วนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณจากแบบประเมินโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อประเมินระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง และนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงแนวทางให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิทย์พุทธสังกัดโรงเรียนสามัญเอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิทย์พุทธ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาได้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1.1 สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิทย์พุทธในสถานศึกษาของโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิทย์พุทธ ด้านการจัดวิทยุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิทย์พุทธและชุมชน โดยภาพรวมดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การแสดงผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิทย์พุทธในสถานศึกษา

สภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิทย์พุทธ	ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา		ระดับการปฏิบัติ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิทย์พุทธ	3.78	0.18	มาก
2. ด้านการจัดวิทยุทธสู่การเรียนรู้	3.84	0.19	มาก
3. ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	3.98	0.20	มาก
4. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.10	0.20	มาก
5. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิทย์พุทธและชุมชน	4.04	0.17	มาก
โดยภาพรวม	3.95	0.19	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิทย์พุทธโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.19) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันและอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.20) การพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมคุณลักษณะของบุคลากร ตามหลักวิทย์พุทธได้รับการให้ความสำคัญและดำเนินการได้ผลดี ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิทย์พุทธและชุมชน มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.17) ซึ่งบ่งชี้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการส่งเสริมวิทย์พุทธอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.20) แสดงว่ากิจกรรมที่เสนอแนะเพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิทย์พุทธได้รับการปฏิบัติในระดับมาก ด้านการจัดวิทยุทธสู่การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.19) ซึ่งแสดงว่าการนำหลักวิทย์พุทธมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้รับการดำเนินการในระดับมาก ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิทย์พุทธ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.18) แม้จะยังอยู่ในระดับ มาก แต่ก็บ่งชี้ว่าอาจเป็นด้านที่ควรได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงเพิ่มเติม

1.2 สภาพปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาของโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โดยภาพรวม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน

ปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ	ความถี่
ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ	
1. บุคลากรไม่เพียงพอ	4
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการไม่ชัดเจน	3
3. ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศ	3
4. การบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน	4
5. ขาดการสื่อสารและการอบรมแนวทางอย่างเป็นระบบ	3
6. นโยบายและจุดเน้นไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ	3
ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้	
1. การสวดมนต์และนั่งสมาธิ บางคนไม่เข้าร่วมหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์	5
2. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ	6
3. ขาดความหลากหลายในการจัดกิจกรรม ทำให้นักเรียนรู้สึกเบื่อ	4
4. สื่อไม่น่าสนใจ หรือมีจำนวนน้อย	4
ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	
1. งบประมาณในการพัฒนามีน้อย	5
2. พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม	6
3. ขาดบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อม	5
ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	
1. งบประมาณในการพัฒนามีน้อย	5
2. พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม	6
3. ขาดบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อม	5
ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร	
1. นักเรียนยังมีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อย	3
2. ขาดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม	3
3. นักเรียนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4
4. ขาดอุปกรณ์และสื่อการอบรมคัดแยกขยะ	3
ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน	
1. ขาดความร่วมมือจากชุมชนและวัด	3
2. ขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนและวัด	3

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ บุคลากรไม่เพียงพอ การบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน (ความถี่ = 4) การแต่งตั้งคณะกรรมการไม่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศ ขาดการ

สื่อสารและการอบรมแนวทางอย่างเป็นระบบ นโยบายและจุดเน้นไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ (ความถี่ = 3) ด้านการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ (ความถี่ = 6) และการสวดมนต์และนั่งสมาธิ บางคนไม่เข้าร่วมหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ ขาดแหล่งเรียนรู้หรือสื่อไม่เพียงพอ สื่อไม่น่าสนใจ หรือมีจำนวนน้อย (ความถี่ = 4) ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา พบมากที่สุด คือ พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม (ความถี่ = 6) งบประมาณในการพัฒนามีน้อย ขาดบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาสภาพแวดล้อม การปฏิบัติกิจกรรมรับผิดชอบดูแลอาคารสถานที่ (ความถี่ = 5) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร นักเรียนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ความถี่ = 4) นักเรียนยังมีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อย ขาดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม ขาดอุปกรณ์และสื่อการอบรมคัดแยกขยะ (ความถี่ = 3) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและวัดยังไม่มั่นคง

2. การบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ สะท้อนถึงการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวคิด POLC (Planning, Organizing, Leading, Controlling) เข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมอย่างสมดุล เพื่อการปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกับ 5 ด้านของการจัดการศึกษาวิถีพุทธ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โดยผลลัพธ์จากกระบวนการบริหารดังกล่าวชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านวิชาการที่มั่นคงควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรมที่เด่นชัด มีความรับผิดชอบ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธภายใต้กรอบ POLC นั้นสามารถนำไปสู่การจัดการศึกษาที่สมดุลรอบด้านและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

3. การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชน ซึ่งมีหลักการสำคัญมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับวิชาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งมีแนวทางการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” ประกอบด้วยวางแผน (Planning) ที่ครอบคลุมการกำหนดหลักสูตรและกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรม เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาเข้ากับอนุสาสนธรรม ในขั้นตอนการจัดการองค์กร (Organizing) จะมีการสร้างโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน การจัดสรรบทบาทและหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ส่วนภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) จะเน้นการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรและนักเรียน เพื่อให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมทางการศึกษา นอกจากนี้ ยังมี การควบคุม (Controlling) เพื่อประเมินและติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยการใช้ตัวชี้วัดที่ชัดเจนเพื่อประเมินความก้าวหน้าและการพัฒนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้แนวทางทางนี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธสังกัดโรงเรียนสามัญเอกชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีการดำเนินการในระดับมากที่สุดแต่ยังคงมีปัญหาสำคัญในหลายด้าน เช่น ความไม่ชัดเจนของระบบบริหารจัดการและบุคลากรข้อจำกัดด้านเวลา สื่อ และการจูงใจ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้การขาดการอบรมและความร่วมมือกับชุมชนที่ยังไม่ดี พบว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมมีพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านบุคลากร การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการหลักธรรมในกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ยังพบว่าการดำเนินงานครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร และด้านการเกี่ยวกลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน โดยมีความพยายามบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางสติปัญญาและคุณธรรมอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม การบริหารการศึกษาตามแนวพุทธแม้จะสามารถเสริมสร้างความสำเร็จและความยั่งยืนทั้งด้านบุคลากรและองค์กร แต่ยังคงพบข้อจำกัด เช่น ปัญหาด้านบุคลากรที่ขาดแคลน การบริหารที่ยังไม่มีความชัดเจน และการขาดนโยบายที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เข้าถึงพุทธธรรมอย่างแท้จริง (พระปลัดสถิต โปธิญาโณ และคณะ, 2567) รวมถึงแนวทางการจัดการโรงเรียนวิถีพุทธยังจำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมในชีวิตจริง (อิทธิพล อินตา และคณะ, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาในภาพรวมของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธยังคงมีอยู่และเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. ผลการศึกษาแนวทางจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบว่า โรงเรียนสามารถนำแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ POLC (Planning, Organizing, Leading, Controlling) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักพุทธธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เช่น การวางแผนอย่างมีระบบ (Planning) โดยใช้แผนปฏิบัติการที่ผสมผสานกิจกรรมดกบาตร สวดมนต์ และฝึกสมาธิ การจัดองค์กรที่มีความชัดเจนด้านบทบาทและความรับผิดชอบ (Organizing) ส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน และภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) ผ่านแบบอย่างของผู้บริหารและครูที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกต่อพฤติกรรมของผู้เรียน อีกทั้งยังมีระบบการติดตามและประเมินผล (Controlling) อย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้เวทีคุณธรรม การสะท้อนผล และการประเมินร่วมกับผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิมลพร สุวรรณแสนทวี และเกษร สุ่มมาตย์, พระสิทธิมนี สิทธิโก (พรมมี) และคณะ ที่ต่างย้ำถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมมาบูรณาการกับทุกกิจกรรมเพื่อสร้างนักเรียนที่มีความพร้อมทั้งทางปัญญาและจิตใจ (วิมลพร สุวรรณแสนทวี และเกษร สุ่มมาตย์, 2566); (พระสิทธิมนี สิทธิโก (พรมมี) และคณะ, 2566)

3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธที่พัฒนาแล้วในโรงเรียนสามัญเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมสามารถนำมาผสมผสานกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนที่ชัดเจนและมีลำดับขั้นตอน (Planning) เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์และ เป้าหมายที่มุ่งเน้นพุทธปัญญา ด้านการจัดองค์กรที่มีความยืดหยุ่นและมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (Organizing) ทั้งคณะสงฆ์ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ด้านการนำองค์กรด้วยคุณธรรมและแรงบันดาลใจ (Leading) โดยเฉพาะการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาในการหล่อหลอมจิตใจนักเรียนและด้านการควบคุมและประเมินผล (Controlling) ที่เน้นทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและพฤติกรรมเชิงคุณธรรมแนวทางดังกล่าว

ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงองค์รวมแต่ยังสามารถสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ “POLC” ที่แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต้องมีองค์ประกอบครบถ้วน ทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมศักดิ์ แป้นเกิด, 2566) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักการบริหารจัดการที่ดีของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวพุทธ สามารถส่งเสริมการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และงานวิจัยของ อรุณพร รัตรักษ์ และคณะ ศึกษาการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งพบว่า การประยุกต์หลักธรรมช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษา จากการที่แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับสูง จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชนให้บรรลุเป้าหมายการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างแท้จริง (อรุณพร รัตรักษ์ และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธปัญญาในโรงเรียนสามัญเอกชน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ คือ การวางแผน (Planning) ที่ครอบคลุมการกำหนดหลักสูตรและกิจกรรมวิถีพุทธที่บูรณาการหลักธรรมคำสอนเข้ากับเนื้อหาวิชาการ ตามด้วยการจัดการองค์กร (Organizing) ที่เน้นการจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จากนั้น ภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) ที่เน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครูและนักเรียน ควบคู่ไปกับการควบคุม (Controlling) ที่ใช้ระบบการประเมินผลที่หลากหลายเพื่อติดตามและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชนเพื่อให้เกิดการสนับสนุนและความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในโรงเรียนสามัญเอกชนให้บรรลุเป้าหมายการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 1

POLC
Planning
Organizing
Leading
Controlling

BWEM
Buddhist
Wisdom
Education
Model

ภาพที่ 1 แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธปัญญาในโรงเรียนอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า โรงเรียนสามัญเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ประสบปัญหาในการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากร และการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ซึ่ง

ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาและการบรรลุเป้าหมายของการเป็น “โรงเรียนวิถีพุทธ” การบริหารจัดการที่ดีจึงต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายและการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักธรรม พัฒนาทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ พบว่า การนำหลักการบริหารสมัยใหม่ POLC (Planning, Organizing, Leading, Controlling) มาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาได้อย่างรอบด้าน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีด้านพฤติกรรมผู้เรียน การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และบรรยากาศที่เกื้อหนุนคุณธรรม ซึ่งตัวแบบนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นสำหรับโรงเรียนสามัญเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้สูง โดยผสมผสานหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับหลัก POLC ได้อย่างลงตัวในทุกด้าน ซึ่งช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลทั้งวิชาการและคุณธรรม พร้อมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมระบบการศึกษาที่ยั่งยืน สอดคล้องบริบทสังคมไทย และสามารถพัฒนาขยายผลสู่โรงเรียนรูปแบบอื่นได้ สำหรับข้อเสนอแนะนั้น สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการวางแผน จัดโครงสร้างองค์กร พัฒนาภาวะผู้นำ และควบคุมติดตามผลรวมถึงผู้บริหารและบุคลากรควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง พร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ทักษะการสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรศึกษาเชิงลึกผลกระทบของการนำแนวทางนี้ไปใช้ในสถานศึกษาบริบทต่างกัน ควรวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือคู่มือประเมินผลที่ครอบคลุม โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียน และควรศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธระหว่างโรงเรียนสามัญเอกชนกับโรงเรียนประเภทอื่น ๆ (เช่น โรงเรียนรัฐบาล หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม) เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการปรับใช้เพื่อประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- จงดี เพชรสังคุณ และคณะ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศตามหลักสัปปริยธรรม 7. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 1715-1728.
- ธนภัทร แสงจันทร์ และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. สึกขา วารสารศึกษาศาสตร์, 8(2), 76-85.
- ธนัท ธนะเตชะสนธิ และคณะ. (2564). การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารโรงเรียน. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(3), 251-265.
- ปกรณรัตน์ สุวรรณภาศรี และคณะ. (2566). รูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการการเรียนรู้แนวใหม่ ของครู. วารสารพุทธจิตวิทยา, 8(1), 154-167.
- เปรมจิต จารย์ดำรา และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธในบริบทประเทศไทย. ศึกษาศาสตร์ มจร คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 8(2), 146-161.
- พระครูอุดม จารุวรรณ (คำไล จารุวิโส). (2566). การจัดการศึกษาวิถีพุทธของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. วารสารบรรณการศึกษาศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(1), 10-16.

- พระปลัดสถิต โปธิญาโณ และคณะ. (2567). พุทธวิธีการบริหารจัดการศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (บรรณาธิการ), การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 4 ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา 40 ปี วิทยาเขตเชียงใหม่ (หน้า 534-535). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระราชรัตนมงคล. (2562). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 2(2), 18-24.
- พระสิทธิมนี สิทธิโก (พรมมี) และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของพระวิทยากรในโรงเรียนวิถิพุทธ. วารสารครุศาสตร์ มจร, 11(1), 1-15.
- วิมลพร สุวรรณแสนทวี และเกษร สุ่มมาตย์. (2566). แนวทางการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ. วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 3(2), 1-11.
- สมศักดิ์ แป้นเกิด. (2566). แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนคงคาราม. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 7(2), 138-150.
- อรุณพร รัตรักษ์ และคณะ. (2564). การบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 15(1), 74-88.
- อิทธิพล อินตา และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ของโรงเรียนเชียงดาววิทยาคม. วารสาร มจร.ทริภูมัยปริทรรศน์, 7(4), 174-189.